

Araştırma Makalesi

Narsisizmin Edebî Portresi: *Dudaktan Kalbe*

The Literary Portrait of Narcissism: Dudaktan Kalbe

Sevda GEÇEN¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sgecen@beu.edu.tr

Öz: İnsanoğlu yaşama geldiği andan itibaren kendi öz değeriyle var olur. Benlik algısının sağlıklı şekillenmediği durumlarda ise kendilik sevgisi, marjinal sınırlara ulaşabilir ve narsistik kişilik bozukluğu olarak tanımlanan birtakım patolojik sorunlar ortaya çıkabilir. Kökeni mitolojik dönemlere uzanan ve günümüzde özseverlik, büyülenmecilik, empati eksikliği olarak tanımlanan narsisizm, salt “ben” üzerine kurulu bir dünyanın abartılı sahteliği ve ötekinin sömürüsü üzerine şekillenir. Tarih boyunca çeşitli görünümelerde ve birçok disiplinde yansıma bulan narsisizm, edebiyatta da çokça işlenen konulardan biridir. Bilhassa Türk edebiyatının öncü romancılarından Reşat Nuri Güntekin’in *Dudaktan Kalbe* adlı romanı, narsisizme dair barındırdığı içerik malzemesiyle yaşama ve insana dair derin bir sorgu alanı açar. Hüseyin Kenan’ın yaşam hikayesi üzerine kurgulanan romanda, mitin an’daki temsilcisi olan başkışı, bir illüzyonun görkeminde varlık kazanır ve narsistik tükeniş halini yaşantılar. Bu makalede; narsisizmin birey üzerindeki yıkıcı etkisi ve edebiyattaki yansıması, Reşat Nuri Güntekin’in *Dudaktan Kalbe* adlı romanı üzerinden ele alınmıştır. Böylelikle çağdaş dünyada gittikçe artan bir sorun olan narsisizmin daha geniş bir çerçevede tartışılması ve edebiyattaki narsistik motiflerin irdelenmesine/değerlendirilmesine katkı sunulması amaçlanmıştır. Çalışmada narsistik kompleksin görünimleri, edebî eserden hareketle disiplinler arası bir yaklaşımla irdelenmiş; yöntem olarak hermenötik ve psikanalitik eleştiri kuramları tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Reşat Nuri Güntekin, *Dudaktan Kalbe*, roman, narsisizm

Abstract: Human beings exist with their self-worth from the moment they come to life. In cases where self-perception is not shaped in a healthy way, self-love may reach marginal limits, and some pathological issues defined as narcissistic personality disorder may emerge. Narcissism, which dates back to mythological times and is defined today as self-love, grandiosity, and lack of empathy, is formed on the exaggerated falsity of a world based solely on ‘me’ and the exploitation of the other. Reflected in various forms and in many disciplines throughout history, narcissism is also one of the subjects that are widely covered in literature. In particular, the novel *Dudaktan Kalbe* by Reşat Nuri Güntekin, one of the pioneering novelists of Turkish literature, offers a deep area of questioning about life and humanity with its content material on narcissism. The protagonist, as the present-day representation of the myth, comes into existence in the splendor of an illusion and experiences a state of narcissistic exhaustion in the novel, which is based on the life story of Hüseyin Kenan. In this article, the destructive effect of narcissism on the individual and its reflection in literature are discussed through Reşat Nuri Güntekin's novel *Dudaktan Kalbe*. Thus, it is aimed to contribute to the discussion of narcissism, which is an increasing concern in the contemporary world, within a broader framework and to the research/evaluation of narcissistic motifs in literature. In this study, I tried to analyze the manifestations of the narcissistic complex with an interdisciplinary approach based on the literary work, and I preferred hermeneutic theory and psychoanalytic criticism theory as a method.

Keywords: Reşat Nuri Güntekin, *Dudaktan Kalbe*, novel, narcissism

Atıf: Geçen, S. (2025). “Narsisizmin Edebî Portresi: *Dudaktan Kalbe*”. *Edebî Eleştiri Dergisi*. 9(2): 491-508.

DOI: 10.31465/eeder.1696811

Geliş/Received: 10.05.2025

Kabul/Accepted: 01.10.2025

Yayın/Published: 27.10.2025

Extended Abstract

Narcissism, which is increasingly spreading in the contemporary age and is generally defined as 'grandiosity, lack of empathy, self-centeredness,' is named after a mythical story. According to the story, Narcissus, who fascinated everyone with his beauty, was punished by the gods for his proud and arrogant behavior and fell in love with his reflection in the water. Unable to reach his reflection, he begins to weaken and lose his beauty day by day at the edge of the water, eventually dying right there. As a mythological archetype, Narcissus offers a mythological range of meaning to the contemporary world and contains the core design of a pathological problem by referring to the destructive dimensions of narcissism. The relationship of narcissism with literature is realized within the limitlessness of fiction. The mythic voice of Narcissus echoes in contemporary literature through the characters of the novel. Among the works in Turkish literature that directly or indirectly portray narcissism, Reşat Nuri Güntekin's novel *Dudaktan Kalbe* deserves to be mentioned. In the novel, which is based on a sad love story, the protagonist Hüseyin Kenan stands out with his narcissistic characteristics.

Kenan, who had a traumatic childhood, had to live in the shadow of an imprisoned father, a mother who appears passive in the patriarchal system, and an uncle who constantly judges him, and could not get enough love and approval from his close environment. A new period begins in the life of the protagonist, who goes abroad after a traumatic childhood and returns as a famous violin virtuoso. Kenan opens the door to a fame beyond his dreams. In this phase, where narcissistic feelings come to the fore, the protagonist admires his new self that emerges, just like Narcissus, who sees his own silhouette in clear water and falls in love; he experiences the pleasure of seeing his own reflection in every being he sees around him. Kenan, who has an excessive sense of grandeur with his fame and success in the generous field of art, exhibits a grandiose attitude.

The belief of the narcissist that he is superior and special leads to the creation of self and other in the imaginary world. The 'other', which gains meaning and value only when it is an extension of the narcissist, is merely an object used to fulfill needs. This attitude is also reflected in the protagonist's romantic relationships. Kenan does not fully love any woman in his life. So much so that although he is engaged to Cavidan, he continues his relationship with Mrs. Nimet, a married woman. Kenan, who cheats on his fiancée Cavidan with Mrs. Nimet, feels close to Lamia after a while. At this point, Kenan's succession from one woman to another is a neurotic behavior, and he does all this with a narcissistic sense of righteousness.

The 'sense of entitlement', which is one of the most prominent features of narcissism, can lead to voluntary or involuntary exploitation. Behaving excessively demanding and reckless with the idea that he deserves the best of everything, the narcissist wants to get everything he possibly can from his partner without empathy and does not feel any sense of gratitude or discomfort in this direction. Kenan thinks that he has the right to do whatever he wants and does not hesitate to violate the boundaries of Lamia. His first kiss to Lamia is not consensual but harassing as a reflection of a narcissistic sense of entitlement. Having assumed a passive identity in the face of Kenan's imperiousness, Lamia tries to exist within the limited space offered to her. The victim/other, who is exposed to the narcissist and acts only in line with the narcissist's wishes and needs by destroying their own perception of reality, becomes alienated from themselves and their wishes after a while and takes on a passive/dependent profile.

Having once lived in his most glorious days with the success of his art, Kenan loses his former fame day by day. The mythic voice of extinction, echoes in the protagonist's deteriorating self-image. In addition to the diminishing attention from the environment, his wife Cavidan's criticisms, which come with disdain, drag the protagonist into an uneasy atmosphere. The reflection in the water begins to blur, and the false self begins to dissolve. Narcissists, who have an excessive self-admiration, expect the same admiration and attention from their environment and may be surprised and even get angry if they do not receive it. In the novel, Kenan, who turns the admiration and praise he cannot receive from his wife into a narcissistic rage, starts to exhibit aggressive behaviors and takes a hidden pleasure in tormenting his wife. When he does not get the satisfaction, he expects and gives up hope, he tends to protect his own self-image by ignoring and devaluing his partner. Kenan perceives his wife's criticism as a shadow and threat to his glory. Following

the first criticism directed at him, he starts to question his marriage and to think about Lamia again. He goes to Bozyaka again to see Lamia.

Once achieving narcissistic satisfaction by watching his false self in Lamia's admiration, Kenan, by returning to Lamia, wants to recover his disintegrated self, to find an object of self to reflect his false identity again. In this context, Lamia becomes a symbolic value that reminds the subject's glorious self in the mirror. She is the silhouette of Kenan in the lake; she is the image of re-existence. In this paradox, master and slave change places. Kenan, the 'master'/narcissist, turns into a 'slave' in the face of Lamia, the only power that will make him whole again. While he is waiting for Lamia in Bozyaka, he is actually waiting for the great existential encounter in which he will see his reflection in the water again. However, the hoped-for does not come true. The protagonist, who loses his narcissistic object with Lamia's leaving, realizes that the silhouette in the water has completely disappeared and chooses suicide as a result of all these deprivations.

Giriş

Modern çağın bireyi önceleyen dünyasında gün geçtikçe yayılan ve genel hatlarıyla büyülenmecilik, empati eksikliği, benmerkezcilik olarak tanımlanabilecek narsisizm, adını mitik bir hikayeden alır. Mitolojik kaynaklarda çeşitli varyantlarıyla beliren mitte, Ovidius'un anlatımına göre; Narcissus, mavi saçlı su perisi Liriope ve ırmak tanrısı Cephissus'un çocuğu olarak dünyaya gelir. Kör kâhin Terassisas'ın "Eğer kendini bilmezse, güneşin altında uzun bir yaşamı olabilir" sözleriyle ömür biçtiği bu mitik kahraman, gençlik çağında olağanüstü güzellikte bir delikanlı olur. Ne var ki pek çok kişinin gönül verdiği, güzelliği ile herkesi büyüleyen Narcissus, gururlu ve kibirli tavırlarıyla kimsenin aşkına karşılık vermez. Ona âşık olup karşılık bulamayanlardan biri de tatlı diliyle bilinen Echo'dur.

Konuşmayı çok seven fakat sonradan Zeus'un karısı Hera tarafından cezalandırılarak konuşma yetisi elinden alınan Echo, duyduğu sözlerin sadece son sözcüklerini tekrar edebilen bir varlığa dönüştürülmüştür. Sesini ve sözünü kaybeden Echo, bir gün gezinirken ormanda avlanan Narcissus'u görür ve ona âşık olur. Ne var ki aşkını haykırmak istese de bunu yapamaz; genç avcıyı gizlice takip etmeye başlar ve bir süre sonra fark edilir. Narcissus'un "Kim var burada?", "Kaçma benden", "Bir araya gelelim" sözleri üzerine bulunduğu yerden çıkar ve ona sarılmak için yaklaşır. Fakat yakışıklı avcı, "Ölüm bile, böyle birinin beni okşamasından daha iyidir." sözleriyle oradan uzaklaşır. Reddedilen ve kendini aşağılanmış hisseden Echo ise hor görülmenin utancıyla ıssızlığa çekilerek ağaç oyuklarında, derin su kenarlarında ve tepelerdeki mağaralarda yaşamaya başlar. Gün geçtikçe artan üzüntüsü, bedenini ve tüm güzel hatlarını eritir ve Echo, "tıpkı rüzgârda savrulmuş gibi" havaya dağılır; sesi dışında varlığına ait hiçbir şey kalmaz. O artık, sadece "tepelerin ardında yaşayan bir ses"ten ibarettir (Ovid, 1922: 337-435).

Kendisine âşık birçok genci küçümseyen Narcissus ise bir zamanlar hor gördüğü nymfalardan birinin "Eğer seviyorsa, sevdiğini ondan esirgeyin" duasının kabul edilmesiyle cezalandırılır. Kendini görmeden geçirdiği yıllardan sonra bir gün avdan dönen genç avcı, Tanrıça Nemesis'in yönlendirmesiyle gümüş gibi berrak bir su kenarına gider; suda kendini fark ederek gördüğü güzelliğe, başka bir ifadeyle sadece yansımadan ibaret olan silüetine âşık olur. "Nutku tutulmuş bir halde hayranlıkla bak(ar) kendisine ve sanki Paros mermerinden yontulmuş bir heykel gibi donmuş yüzüyle, hareketsiz kalakal(ır)... Farkında olmadan kendisini arzulamaktadır, övmektedir ve övdüğü de kendisidir ve ararken aranandır" (Stoichita, 2006: 33). Narcissus; sudaki silüetini (sahte benliğini) günlerce seyrederek ve bu seyir hali, onun tükenişini beraberinde getirir.

Bölünmüş benlikten ruhsal ve bedensel parçalanmaya giden süreçte Narcissus, gerçekliği olmayan sahte bir görüntüye âşık olur. Daha da ilginç onun bir yansımadan ibaret olduğunu bilmesine rağmen içindeki hayranlık duygusuna ve sarılma hissine karşı koyamaz; kavuşamamanın etkisiyle gittikçe daha çok acı çeker. Suyun başında günbegün zayıflamaya,

erimeye, güzelliğini kaybetmeye başlar ve en nihayetinde kendi silüetinde yok oluşa sürüklenerek oracıkta can verir. Fakat kimse Narcissus'un ölü bedenini görmez, herkes bedeninin yerinde sarı ve beyaz taç yapraklarıyla çevrelenen bir nergis çiçeğini görür (Ovid, 1922: 337-435).

Mitolojik bir arketip olan ve sahte görüntüsünde kendi tükenişini hazırlayan Narcissus, modern çağın gün geçtikçe artan sorunu narsisizme yönelik mitik bir anlam aralığı sunar. Eliade, insanın gerçekleştirdiği her eylemin çoğunlukla mitolojik bir arketipe dayandığını söyler. Ona göre mitler bir anlama sahiptirler, sürekli olarak bir şeyleri yaratmakta ve bir şeyleri duyurmaktadırlar. (Eliade, 2003: 398) Mitin sembolik dünyasındaki Narcissus'un parçalanmış benlik algısı, narsisizmin yıkıcı boyutlarına atıfta bulunarak patolojik bir sorunun çekirdek tasarımı içerisinde barındırır; "gerçekdışı ve sahtenin kökten bir imgesini" (De Koninck, 2003: 45) sunarak varlığa, insana ve yaşama yönelik perspektiflerin ne'liğine ve nasıl'lığına dair kapsamlı bir değerlendirmeye olanak sağlar.

Kökene mitolojik dönemlere kadar uzanan narsisizm, çeşitli görünüm ve tanımlamalarla birlikte "erken yetişkinlikte başlayan ve çeşitli bağlamlarda mevcut olan yaygın bir büyülenme, hayranlık ihtiyacı ve empati eksikliği örüntüsü" (APA, 2013: 669) olarak ifade edilebilir. Psikanalizimin temel konuları arasında yer alan narsisizm, Freud tarafından çocukluk dönemi gelişiminin bir parçası olarak görülür. Freud; narsisizmi, ben sevgisi (self-love) olarak tanımlar ve libido enerjisinin kendilik alanına yönlendirilmesiyle ilintili olduğunu söyler. Ona göre narsisizmin birincil ve ikincil olmak üzere iki boyutu vardır. Birincil narsisizm, bebeğin kendinden ve bedeninden aldığı haz üzerine kuruludur ve bu tür bir narsisizm, çocuğun cinsel gelişiminin doğal bir evresidir. Sağlıklı bir gelişimde birincil narsisizmdeki sevgi, bir süre sonra ben'den dış nesnelere -çoğunlukla da ilk sevgi nesnesi olan anneye- aktarılır. Ancak sevgi aktarımının fiziksel ya da duygusal sebeplerle engellendiği ve sevgi nesnesinin ulaşılabilir olmadığı durumlarda, libidinal enerji yeniden iç ben'e döner. Bu durumda ilerleyen zamanlarda patolojik bir görünüm kazanabilecek ikincil narsisizm denilen tür ortaya çıkar (Freud, 2017: 107-108). Freud'un anne- çocuk ilişkisinden hareketle tanımladığı ikincil narsisizmde birey, içindeki sevgiyi aktaracak bir nesne bulamadığı için kendini sevmeye devam eder ve başkasını sevme haline yabancılaştır, gün geçtikçe sevme/bağlanma potansiyelini kaybederek sahte bir benlik oluşturur.

Lacan, narsisizmi çocukluğun imgesel dönemindeki ayna evresi kuramından hareketle açıklar. Ona göre bedensel anlamda henüz bütünlüğünü kavrayamamış 6-18 aylık bir bebek, aynadaki imgesine baktığında ilk kez kendi bütüncül varlığını görür. Bütünselliğin ve özerkliğin verdiği haz duygusuyla, çocukta ilk benlik bilinci ve büyülenmecî davranışlar oluşur (2005: 1). Anne babanın olumlu tepkileriyle bu süreç sağlam bir kişilik inşasına evrilirken ayna evresinin sağlıklı ilerlemediği durumlarda bebek, ilerleyen yaşamında kendi bütünsel imgesini onaylayacak/yansıtabilecek nesneler arar ki bu durumda da narsistik davranışların ortaya çıkması söz konusudur (Fink, 2016: 137).

Narsisizmle ilgili fikirleri çoğu noktada Freud ile benzeşen Kohut, yeniden ben'e yönelen libidinal enerjinin çeşitliliği konusunda Freud'dan ayrılır. Ona göre libido enerjisi, içben'e yönelirken idealizasyon ve büyülenmecilik olmak üzere iki alt türde belirir (1966: 247). Narsisizmi benliğin abartılması (self-inflation) olarak tanımlayan Horney ise çocukluk döneminde duygusal bağlanmanın sağlıklı gerçekleşmemesini, sahte benlik oluşturma ve patolojik narsisizmin sebepleri arasında gösterir (1994: 65). Kernberg, narsisizmi süperegoyla ilişkilendirir ve büyüdükçe aşılması gereken bir evre olarak ifade eder. Ona göre sağlıklı bir gelişim sürecinde başarılı bir süpereo oluşumuyla bebeklik narsisizmi geride bırakılır (Schmidt, 2019: 138). Pek çok kuramcı ve düşünür tarafından çeşitli tanımlamalarla ifade edilen narsisizmin

patolojik boyutu, Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından dokuz madde ile tanımlanır. Narsisizmden söz edebilmek için bu maddelerden en az beşinin varlığı aranır. Buna göre;

“Narsistler, kendilerini aşırı önemseme duygusuna sahiptirler (başarılarını ve yeteneklerini abartmak gibi). Kendisinin "özel" ve "eşsiz" olduğuna ve yalnızca diğer özel veya yüksek statülü kişiler (veya kurumlar) tarafından anlaşılabilceğine veya onlarla ilişki kurması gerektiğine inanırlar. Aşırı hayranlık beklerler. Hak sahibi olma duygusuna sahiptirler. İlişkilerinde sömürücüdürler, kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarını kullanma eğilimindedirler. Empatiden yoksundurlar. Başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını tanımaya veya onlarla özdeşleşmeye isteksizdirler. Sınırsız başarı, güç, güzellik veya ideal sevgi fantezileriyle meşguldürler. Sıklıkla başkalarını kıskanırlar veya başkalarının kendilerini kıskandığına inanırlar. Kibir, kendini beğenmişlik davranışları veya tutumları sergilerler” (APA, 2013: 669).

Narsisizmin edebiyatla olan ilişkisi, kurmacanın sınırsızlığı içerisinde gerçekleşir. Narcissus’un mitik sesi, çağdaş edebiyatta roman karakterleri aracılığıyla yankılanır ve bu ses, geçmişten günümüze edebiyatın şifacılık boyutuna da atıfta bulunur. Sözün/betimin var edici doğası, gerçek dünyayı aynalamak suretiyle bibliyoterapiye, anlama daha da ötede kendilik yolculuğuna dair yapıcı bir bakış açısı sunar.

Türk edebiyatında narsisizmi doğrudan ya da dolaylı olarak işleyen eserler arasında Reşat Nuri Güntekin’in *Dudaktan Kalbe* adlı romanı zikredilebilir. Cumhuriyet döneminin önde gelen romancılarından Reşat Nuri Güntekin’in eserlerinde aşk, yalnızlık, eğitim, fedakârlık, ataerkil yapı gibi izleklerin yanı sıra şiddetin çeşitli görünüşleri ve narsisizm belirgin bir yer tutar. Güntekin’in romanları arasında yer alan *Dudaktan Kalbe*’nin başkişisi Hüseyin Kenan, bu bağlamda narsistik özellikler sergileyen bir karakter olarak belirir. Eserde bir maskenin ardından konuşan şiddet, psikolojik altyapısıyla ele alınırken narsisizmin birey ve çevresi üzerindeki yıkıcı etkisi, edebî ve estetik bir duyuşla verilir. Bireyin ruhsal çatışma ve girdapları, narsistik motifler merkezinde görünüm kazanır.

Çalışmada; narsisizm, edebiyata yansıyan yüzüyle, bir roman karakterinden hareketle ele alınmış; narsisizmin psikolojik temelleri ve birey üzerindeki yıkıcı etkisi, insan-yaşam ve edebiyat üçgeninde tartışılmış; bu sayede çağın salgın hastalığı narsisizmin daha geniş bir yelpazede değerlendirilmesine katkı sunulması amaçlanmıştır. Çalışmada yöntem olarak; insan ruhuna yakından bakan psikanalitik eleştiri ve metinlerin bilinçdışında saklı olan bütüncül anlamın daha iyi değerlendirilmesine/ açığa çıkarılmasına, “anlamın yorumlanmasına” (Bauman, 2017: 13) olanak sağlamak amacıyla da hermenötik kuram tercih edilmiştir. Ayrıca farklı alanların sağladığı bütüncül bakış açısıyla daha iyi bir değerlendirme ve tespitin yapılması amacıyla disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir.

1. Çocukluk Yıllarının Görülmeyen ve Ötelenen Ben’i: Hüseyin Kenan

Hazin bir aşk hikayesi üzerine kurgulanan *Dudaktan Kalbe* romanı, dönemin toplumsal yaşantısına da ayna tutarak başkarakter Hüseyin Kenan’ın hayat hikayesi etrafında şekillenir. Kaotik aile ilişkileri ve yaşadığı travmalar yüzünden hayata ‘mağlup’ başlayan başkarakter; mutsuz bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Ailesinin tüm karşı koymalarına rağmen Nail Bey ile evlenen anne Melek Hanım, kocasının hırsızlıktan ötürü hapse girmesiyle beraber iki çocuğuyla birlikte yeniden baba evine dönmek zorunda kalır. İzmir’in önde gelen tanınmış simalarından olan Saip Bey, kız kardeşi Melek Hanım’a konağının kapısını açsa da onlara huzurlu bir yaşam alanı sunmaz. Kardeşini tam olarak affedemeyen Paşa, “sefil, sefil bir hırsızın oğlu” (Güntekin, 2018: 24) olarak gördüğü Kenan’ı da bir türlü sevmeyiz. Çocukluk yıllarının bir kısmını annesi ve kız

kardeşiyle beraber dayısının konağında geçirmek zorunda kalan Kenan ise kendisine sunulan sığıntı bir hayata katlanmak zorunda kalır.

Bireyin yaşamla ilk temas noktası olan aile, dünya ile kurulan ilişkinin ontolojik boyutlarını ve derinliğini belirler. Aile ortamında gerekli sevgi ve onay doyumuna ulaşmış bireyler, ilerleyen yıllarda dünya ile daha otantik ve sağlıklı ilişkiler kurmaya meyilliyken aksi durumda gerçekleşen bir süreç, derinliksiz ilişkilerin ve yıkıcı bir karakterin oluşumunu destekler. Hapisteki bir baba, ataerkil sistem içerisinde pasif görünümüyle beliren anne ve sürekli yargılayan bir dayının gölgesinde yaşamak zorunda kalan Kenan, bu bağlamda çocukluğun şen ve haşarı bölgesinden kovulmuş, “ruhunu başkalarına göstermekten çekinen” hatta “annesi(nin) bile bu çocuk kalbinde neler geçtiğini tamamıyla anlayamadığı” (Güntekin, 2018: 24) biri olarak belirir.

Kendi varlık keşfini çevresiyle birlikte gerçekleştiren çocuğun dünyasında, ailedeki her ferdin - bilhassa annenin- bir yansıma/kendilik nesnesi olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk, ailesinin gözünden kendi görülebilirliğinin onaylanmasıyla ilk varlık/benlik bilincini edinir. Kohut tarafından “mirroring” kavramıyla ifade edilen aynalanmanın gerçekleşmediği, çocuğun sevgi nesnesi tarafından yeterince yansıtılmadığı durumlarda ise kendilik dağılması söz konusu olur (Kohut, 1966: 244). Çocukluk dönemini sağlıklı bir aile ortamında geçirmek zorunda kalan Kenan’ın aile fertlerinde yeterli yansıma ve onaylanmayı bulamaması, ileride yaşayacağı benlik dağılmasının ve ruhsal çatışmalarının temelini oluşturur ve bu temel, kendilik imkânı elinden alınan bir çocuğun dışarıya kapanması, imgesel dünyaya sıkışması suretiyle atılır. Öte yandan anne ile tamamlanamayan bütünsel onaylanma ve yansıtılma, babanın yokluğu ile daha da travmatik bir hal alır.

Türk aile yapısında baba figürü, bilhassa erkek çocuğu için özdeşim kurabileceği temel rol model olarak belirir. Bir güven ve huzur imgesi olan babanın varlığı, korunaklı bir varoluş alanının da habercisidir. Babanın yokluğunda ise çocukta birtakım gelişimsel ve ruhsal sorunların ortaya çıkması olasıdır. *Dudaktan Kalbe* romanında Nail Bey’in hapse girmesiyle birlikte en önemli “kendilik nesnelerinden” (Kohut, 1977) birini kaybeden başkarakter; babasızlığın getirdiği yükü yaşamında derinlemesine hisseder. O; varlığını oturtamadığı bir konakta ‘babasız ve öteki’ olarak yaşar; bir yandan yalnızlık, güvensizlik duygularıyla yüzleşirken diğer yandan hakir görülmenin sancısını duyumsar. Saip Paşa’ya ait altın saatin kaybolması üzerine Kenan’ın tüm masumiyetine rağmen hırsızlıkla suçlanması ve “evde hapishane köşesinde ölmüş, müseccel bir hırsızın oğlu varken başkalarından şüphe etmek” (Güntekin, 2018: 25) imkansızlığı, öznenin içerisinde bulunduğu duruma ve romandaki ötekileştirme sorunsalına işaret eder.

Henüz yaşamın başında yargılanma ve yaftalanma suretiyle kendi olma olanağı elinden alınan küçük bir çocuğun, içine sürüklendiği ontolojik güvensizlik hali, onu içe kapanmaya yöneltir ve başkışı; tedirgin ve emanet bir hayatın öznesi olur. Öyle ki o, “hakarete uğramaktan korktuğu için daima herkesten uzak durur, haşarı dayızadelerinin arasına karışmaktan çekinirdi. Çocukluğunun bütün haklarından kendi ihtiyarıyla feragat etmişti. Kimseden hiçbir şey istemez, hiçbir şikâyeti duyulmazdı” (Güntekin, 2018: 25). Yaşanmamış çocuklukla gelen erken olgunlaşma, ötekileştirilmenin ve babasızlığın getirdiği hüznün alanında gerçekleşir. Bununla birlikte çevre baskısına ve tüm mazisine rağmen Kenan, babasına karşı herhangi bir öfke ya da kin duymaz. Onun hafızasında çok da fazla vakit geçiremediği babası ile ilgili anılar, karanlık ve acıyla ilintilidir:

“Kenan’ın en eski ve acı hatırası, babasından ayrıldığı güne aitti. Karanlık ve yağmurlu bir sonbahar günüydü. Melek son defa kocasını görmek için çocuklarıyla beraber hapse gitmişti. Kenan ne vakit gözlerini kapasa bu küçük taş odayı bütün teferruatıyla görürdü. (...) Babası uzamış tıraşı, demir

parmaklıklı küçük pencereden giren kirli ziya içinde daha sarı ve zayıf görülen çehresiyle gaz sandığının kenarında oturuyor, yanındaki udun telleriyle oynuyordu.” (Güntekin, 2018: 22)

Gelişim sürecinde farkında olmadan babasının davranışlarını ödünçleyen çocuk, yine babanın onay ve sevgisinde kendi bütünsel varlığını bulur. Başka bir deyişle çocuğun sevgi nesnelerinden biri olan baba, Lacan’ın ayna evresinde, çocuğu tüm görsel bütünlüğüyle yansıtan kendilik figürüdür. Babanın yokluğu; aynadaki bütünlüğün kaybolması/dağılmasıyla eş değer görünümde belirir ki bu durumda da çocuğun ayna evresine saplanıp kalması başka bir ifadeyle sahte benliğin ortaya çıkması durumu söz konusudur. Babanın “yokluğu (işlevsizliği), çocuğun (dış dünya ile) sembolik bir ilişkiye girmesine engel olur. Sembolik ilişkiye giremeyen çocuk ise imgesel dönemde takılıp kalır ve bu durum patolojik bir narsisizme yol açar (Dirhem, 2023: 45). Öte yandan ebeveyn terkinin benzersiz bir kayıp ve narsistik yaralanma biçimi olduğunu söyleyen Mishne (1979), terk edilen çocukların empati eksikliği, boşluk hissi, bağımlılık, kontrol edilemeyen öfke ve kendilerine dair görkemli fanteziler gibi sorunlar yaşayabileceğini ifade eder. Daha da ötede babalarını kaybeden çocuklar, bozulan ruhsal dengelerini, kendilerini kandırarak düzeltmeye çalışabilirler (Blundell, 2002: 162).

Romanda, babasının yokluğuyla beliren yeni yaşama düzeninde başkışı, bozulan ruhsal dengesini ve kendilik imajını, bilinçaltı kodlarında imgeselin sınırsızlığı içerisinde ve herkesten uzak bir şekilde iyileştirmeye çalışır. Dış dünyaya kendini kapatan ve kendi içindeki imgesel dünyada var olmaya çalışan Kenan, bir nevi gelecekte görünürlük kazanacak sahte benliğin/narsistik kişiliğin de oluşumunu hazırlar. Bu bağlamda onun müziğe yönelmesi, hem kendini iyileştirme ve yeniden var etme arzusunun dışavurumu hem de imgesel dünyada saklı olan narsist kimliğin ortaya çıkma çabası olarak yorumlanabilir. Nitekim yaratmanın özünü içerisinde barındıran sanat, içerdiği çok yönlü anlam katmanlarının yanı sıra narsistik duyguların da en açık bir şekilde yansıma bulabileceği bir alan olarak belirir.

2. Sanatın Aynasında Büyükleme Tavrı ve Sahte Benlik Algısı

Kemeraltı’ndaki dükkânın satışından elde edilen parayla yurt dışına giden ve oradan ünlü bir keman virtüözü olarak dönen başkışının yaşamında yeni bir dönem başlar. Avrupa’da “mühim bir musiki üstadının teşebbüsü üzerine verdiği ilk konser ona umulmaz bir muvaffakiyet temin” (Güntekin, 2018: 41) eder ve Kenan, kendisi için hayalden öte bir şöhretin kapısını aralar. Narsistik duyguların ön plana çıktığı bu evrede başkışı, tıpkı berrak bir suda kendi silüetini görüp âşık olan Narcissus gibi ortaya çıkan yeni ben’ini hayranlıkla seyreder; etrafında gördüğü her varlıkta kendi yansımasını seyretmenin hazzını yaşar.

Ülkesine döndükten sonra çocukluğunun geçtiği Bozyaka’ya giden Kenan, dayısı Saip Paşa tarafından görkemli bir şekilde karşılanır. Şan ve şöhrete evvelden beri düşkünlüğü olan Paşa; geçmişte hırsızlıkla suçladığı, “sürünecek bu çocuk” diye kehanette bulunduğu ve her defasında “üç ay mühlet verdiği” (Güntekin, 2018: 14) yeğenini yere göğe sığdıramaz. Kenan ise “hayat mağduru” olarak çıktığı bu yere büyük ve önemli bir insan olarak dönmenin hazzını duyumsarken bir yandan da büyükleme tavrının ilk işaretlerini verir. Gece geç vakit eve döndüğü birgün annesine “Ben mi korkacağım? Oğluna ilisebilecek bir kuvvet tasavvur ediyor musun?” (Güntekin, 2018: 19) mukabelesinde bulunan başkışı, kendisini hiçbir gücün ulaşamadığı erişilmez biri olarak görür.

Narsisizmin en önemli gösterenlerinden biri olan ‘büyükleme ve aşırı önem duygusu’; narsist bireyin dünya ile ilişkisinin başlıca tanımlayanıdır. İhtiyaçlarının özel ve sıradan insanların kavrayışının çok ötesinde olduğuna inanır; üstün ve benzersiz olduğu düşüncesiyle sadece özel ve yüksek statüdeki insanlar tarafından anlaşılabilceğini düşünürler; sosyal ilişkilerini de bu

doğrultuda kurmaya özen gösterirler. Temel gerçekliği ben üzerine kurulu olan narsistler, başarılarını ve yeteneklerini de abartma eğilimindedirler (APA, 2013: 670).

Ünlü bir keman virtüözü olarak adını duyurduktan sonra büyüklenmeci tavırlar sergileyen başkışı, yeteneği ve sanatsal başarısıyla övünürken “Orda Kenan’ın parçalarını çalıyorlar, senin oğlunun lisan ve kalbiyle dertlerini söylüyorlar, ağlayıp gülüyorlar... Yarın daha büyük bir eserim olacak. Artık ölümlerden bile korkum kalmayacak” (Güntekin, 2018: 19) sözleriyle ölümsüzlüğe atıf yapar ve örtük bir tanrılık iddiasında bulunur. Ernest Jones, “Tanrı Kompleksi” adlı makalesinde narsisizmi “bireyin güçlü yönlerine ve niteliklerine eşlik eden bir büyüklenme” olarak ifade eder ve tanrılık kompleksinde olanları; mesafeli, ulaşılmaz, kendini önemli gören, her şeye gücü yetme fantezileri olan kişiler olarak tanımlar (Levy, Ellison, Reynoso, 2011: 5). Sanatın cömert alanında edindiği ün ve başarı ile aşırı bir görkem duygusuna kapılan Kenan, büyüklenmeci tavırlar sergiler. Çocuklukta yeterince yansıtılmayan benlik, sahtenin silüetinde abartılı bir varoluş biçimini kimlik olarak benimser ve narsist, kendine aşırı bir önem atfetmeye başlar. Aynı egoist tavır şehir gezintisi sırasında ihtiyar bir kemancının kendi eserini çaldığı vakit de sergileyen karakter, besteleriyle bu “zavallı” insanların yaşamlarına kattığı anlam ve değeri düşünür:

“Bu dakikada bu biçare mesut oluyor. Ona bu saadeti ben verdim. (...) Hayatın gözyaşlarıyla akıtmadığı zehrini benim musikimle akıtıyor. Sade o mu? Bu matemli ihtiyar kadınla bu küçük mektep kızlarını da bu dakikalarda ben mesut ediyorum. (...) Bu saatlerde dünyanın kim bilir kaç memleketinde yaşıyorum, nice insanlar benim seslerimle gülüyor, ağlıyor, seviyor, mesut oluyor.” (Güntekin, 2018: 47)

Büyüklenmeci davranışlarının altında gizli bir değersizlik kompleksini barındıran narsistin “zayıflık ve aşağılık duygusundan gelen kibirli tutumu” (Adler, 1983: 257), onun yabancılaşan ben’ine taktığı maskedir. Sahte bir kimliğin üstünde yücelen narsistin bu tavrının altında ise aslında kendiyile olan savaşı vardır. O, içindeki tatmin edilmemiş benlik ihtiyacını, varlığına yüklediği aşırı önem duygusuyla gidermeye ve önemli biri olduğuna önce kendisini sonra da çevresini inandırmaya çalışır. Bu durum ise çocukluğunda görülmemiş bir ruhun nevrotik bir biçimde ‘Ben varım ve değerliyim.’ deme şeklidir. İhmal edilmiş bir çocukluk döneminin ardından büyük bir şöhrete kavuşan Kenan, bir yansımadan ibaret olan görüntüsüne yüklediği derin anlam ve hayranlık duygusuyla sahteliğin vahasında yaşamak ister. Nitekim, Avrupa’da münekkitler tarafından övgünün yanı sıra eleştiriler de alan karakter, salt övgülere odaklanarak şöhretinin tadını çıkarır, kendini diğer insanlardan üstün ve değerli görür. Öyle ki şehir gezintisi sırasında, bozuk akortlu kemana rağmen eseri muhteşem bir şekilde çalan ihtiyarın mahareti üzerinde fazla durmaz; bunun yerine kendi mükemmel sanatıyla, küçük mektepli kızlara, yaşlı kadına ve bittabi ihtiyar kemancıya sahip olduğu mutluluğu bahşetmenin narsistik hazzını yaşar. Büyüklenmecilik ve aşırı önem duygusu narsistin özel ilişkilerinde de yansıma bulur. Özseverliği en üst boyutuyla yaşayan narsist, yaşamındaki kişileri de kendisiyle olan irtibatından dolayı şanslı addetme eğilimindedir. Ben’i yüceltirken karşı tarafın değerini indirgeyen bu büyüklenmeci tavır, romantik ilişkilerde birtakım sorunları da beraberinde getirme potansiyeline sahiptir. Romanda Kenan’ın, -eşi Cavidan’a evvelden beri ilgisi olan- Behçet’e karşı takındığı rahat ve alaycı tavırları, kibrin yansıması olarak varlık kazanırken dönemin geleneksel evlilik anlayışının da uzağında belirir:

“Bu genç, benden evvel Cavidan’la evlenmek istemiş fakat muvaffak olamamış... Kayınpederi mi razı olmamış, yoksa Cavidan mı reddetmiş, buralarını pek iyi bilmiyorum. Herhalde şurası muhakkak ki bu Namık Behçet Bey’de Cavidan’a karşı oldukça eski bir temayül var. Son zamanlarda adamcağızın dertleri tazelenmeye başladı. Biraz budalaca bir genç olduğu için bunu anlamakta gecikmedim. (...) Cavidan misafirimizi civarda gezmeye götürüyor. Namık Bey alay

alay fotoğraf alıyor. Ben nadiren onlara refakat ediyorum. Budala belki Cavidan'ı kıskanıyordum sanır... Hiç böyle bir şeye tenezzül eder miyim?" (Güntekin, 2018: 240-242)

İnsanın yaratılışında var olan ve kimi zaman sahiplenme içgüdüsünün bir yansıması olarak beliren kıskançlık duygusunu, Margeret Mead, bireyin kendisine olan saygısını tehdit eden bir tehlikeye karşı verdiği tepkiler olarak tanımlar (1977). Pines ise kıskançlığı; kaybetme korkusundan kaynaklanan kontrol edilmesi zor bir duygu olarak tanımlarken; aynı zamanda bireylerin ilişkilerini geliştirmek için faydalı bir işaret ve büyümeyi artıran bir güç olarak da görür (1998: 2-197). Özünde bir değere ya da duruma karşı oluşan tehlike sinyalinin barındıran kıskançlık, kendilik hayranlığına sahip narsist için bayağı ve kabul edilemez bir durum olabilir. Nitekim onun, büyüklenmeci tavrı içerisinde tehlike olarak algılayabileceği bir durum nerdeyse yok gibidir. Bu doğrultuda romantik ilişkilerde dahi belirecek bir kıskançlık duygusu, zafiyet ya da benlik saygısını zedeleyecek bir unsur olarak algılanabilir. Romanda eşini kıskanmayı bir 'tenezzül/alçalma' olarak gören başkışı, kadının dünyasında bir önem göstergesi olarak beliren benimsenme duygusunu da tam anlamıyla karşılayamaz/kavrayamaz. Öznenin kendilik hayranlığı ile birleşen mağrur tavrı, birliktelik ve özdeşleşme hissinin sağladığı ontolojik güven ve biz alanından uzaktır. Ben'in tekil bölgesine hapsolmuş bir erkek ile ilgisizliğin ve ontolojik güvensizliğin yalnızlığındaki kadının ilişkisi, yabancılaşmaya evrilerek kopuşa doğru sürüklenir. Var olan huzursuz ve güvensiz atmosferde, kendi önem derecesini narsistin gözünde arayan kadın, birtakım varoluşsal çatışmalara sürüklenilebilecekken; çiftler arasındaki iletişimsizlik, parçalanmayı beraberinde getirir.

Narsistin büyüklenmeci tavrı paralelinde ortaya çıkan bir diğer özellik, eleştiriye açık olmaması durumudur. Özseverlik ve hayranlık beklentilerine karşılık, kendisiyle ilgili en ufak bir eleştiri; narsisti rahatsız edebilir; aşağılanmış, değersiz ve içi boş hissettirebilir. Daha da ötede büyük bir öfke, küçümseme ya da meydan okuma ile tepki vermesine yol açabilir. Eleştiriye veya yenilgiye tahammülsüzlük, onları saldırganlaştırabileceği gibi sosyal geri çekilmeye ya da görkemliliği koruma altına alacak sahte bir alçakgönüllülüğe de götürebilir (APA, 2013: 671).

Romanda uluslararası bir üne kavuşmuş olan ve yaşamını sanatıyla inşa eden Kenan, kendisine yöneltilen eleştirilere karşı tahammülsüzlüğü ile dikkat çeker. Eşi Cavidan'ın kendisinden "zavallı" (Güntekin, 2018: 218) olarak bahsetmesi ve herkesin içinde sanatını eleştirmesi karşısında hiddetlenen başkışı, sert sözlerle karşılık verir. Onun öfkesinin ardındaki yankılanış, sahte gerçekliğin ilk çözülüşünün işitsel imgesidir. "Dünyada her şeye tahammül ediyorum. Fakat sanatkarlığımdan şüphe edilmesine asla..." (Güntekin, 2018: 206) sözleriyle kendini savunan Kenan, karısı tarafından görkemine düşürülen gölgeyi, bir tehdit olarak algılar. Yarattığı sahte benliğin sürekliliği için sınırlarını kati çizgilerle belirleyen özne, varoluş alanına yönelik üstün bir korumacılık içerisinde ve bu, öylesine keskin bir korumadır ki o, eşi tarafından kendisine yöneltilen ilk eleştiriden sonra evliliğini sorgulamaya ve yeniden Lamia'yı düşünmeye başlar. Narsistin büyüklenmeci tavrının gölgelenmesi, ihtiyacı olan hayranlıktan menedilmesi; özeleştiri ve farkındalıktan ziyade ona gerçeklikten kaçışın, görkemini devam ettirmenin ve yeni hayranlık alanları açmanın kapısını aralar. Bu tutum gerçekliğin ezici varlığını kaldıramayan narsistin bir geri çekilme tehdidi olarak varlık kazanırken, partneri üzerinde de manipülatif bir etki yaratma potansiyeline sahiptir. Mağdur/partner; geri çekilme tehdidi ile gerçek düşüncelerini söylemekten kaçınabilir, olmadığı biri gibi davranabilir, daha da ötede kendi varlığına yabancılaşabilir.

Büyüklenmeci tavrının paralelinde narsistin bilinçaltında yatan bir diğer kompleks, başarısızlık ve reddedilme korkusudur. Kırılgan narsisizm ile reddedilme korkusu arasındaki pozitif ilişki, kendini saklama davranışının iki durum arasında tampon bir alan olarak belirmesiyle ortaya çıkar

(Elibol ve Sevi Tok, 2019). Romanda mağrur görünümüyle “yarım saadetlerden nefret eden, bitirmeye muvaffak olamayacağı bir kadehi dudaklarına götürmeyi sefillik” (Güntekin, 2018: 35) olarak gören başkişi; reddedilme ve yargılanma endişesiyle çocukluk aşkı Leyla’ya açılmaktan çekinir, cesaretin kıyılarında gezinip durur:

“Bu güzel, kibar kıızı istemek, yıldızlardan birini istemek gibiydi. Ona karşı gönlünden geçen şeyleri bilseler kim bilir ne kadar gülerlerdi. Leyla’ya bir şey sezdirmek ihtimali onu ölüm gibi korkutuyordu. Çok mağrurdu. O kadar sevdiği Leyla’nın bu biçare sevda ile eğlenmesi dayanılmaz bir acı olacaktı. Genç kızın geçeceğini tahmin ettiği yollarda saatlerce dolaşırdı. Böyle olduğu halde onu görür görmez ya yolunu değiştirir yahut başını önüne eğdi.” (Güntekin, 2018: 33)

Masterson; narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin başkalarının takdir, onay ve hayranlığını kazanabilmek için sürekli onlara yaklaşma isteğinde olduğunu; fakat bununla birlikte yine de insanlara karşı kayıtsız bir tutum sergilediğini söyler (Masterson, 2006). Romanda yargılanma, alay edilme, küçük düşme gibi bilinçaltı korkularıyla eylemsizliğe bürünen başkişi, içindeki karşı konulmaz arzuya rağmen sevdiği kıza karşı ciddi bir adım atamaz. Onun edilgen tavrına mukabil Leyla’nın uğraşları, aralarındaki ilişkinin başlamasına vesile olur. Ne var ki Kenan’ın o dönem henüz açığa çıkmamış narsist ve mağrur tavrı, ilişkinin devamlılığına müsaade etmez. O, başlangıçta ulaşılmaz bir yıldız olarak gördüğü Leyla’yı, ona layık olmadığı düşüncesiyle terk eder:

“-Birkaç sene sonra mühendis olduğun vakit beni alacaksın değil mi Kenan?

-Sen de beni... İstiyorsun değil mi Kenan?

- ...

-Niçin cevap vermiyorsun?

-Ağlamayınız Leyla Hanım... Ben size layık mıyım?

(...)

Kenan kara sevdasının tüm çılgınlıklarına rağmen Leyla’yı bırakmış, ağlaya ağlaya oradan kaçmıştı.” (Güntekin, 2018: 33-34)

Kenan’ın Leyla’nın duygularını göz ardı ederek aldığı ayrılık kararı, benmerkezciliğin tekil bölgesinde gerçekleşir. Kendince çok sevdiği ilk aşkını gelecekteki muhtemel bir aşağılanma ve onaylanmama korkusuna feda eden başkişi, kırılgan narsisizmi tarafından esir alınmış bir profilde ortaya çıkar. Onun davranışlarının ve kararlarının belirleyeni özgür iradesi değil; başkaları tarafından yargılanma endişesi ve kırılgan egosudur. Karakterin bu kompleksif kaygıları, aynı zamanda onun sosyal ilişkilerine de yön verir. Sanatını başka bir ifadeyle “(narsistik) nesnesini, yaşamının başat noktasına koyarak insanlarla kurduğu ilişkilerde kendini doyuma ulaştırmaya çalışan” (Sevim, 2023: 32) Kenan, başkalarının kendi hakkındaki düşüncelerini fazlasıyla önemser.

Avrupa’dan döndükten sonra Bozyaka’da kaldığı bir gün evinde dinlenmek isteyen başkişi, dayısının ısrarlı davetine karşı koyamaz; “reddederse kibirli ve nankör diyebileceklerini” (Güntekin, 2018: 44) düşünür. Kendince mükemmel bir görüntüyü temsil eden narsist için sosyal çevresinde nasıl gözüktüğü önem arz eder. Ne kadar iyi oldukları ve başkaları tarafından ne kadar olumlu karşılandıkları ile meşgul olabilir, sürekli iltifat bekleyebilirler (APA, 2013: 670). Başkalarının onayına, takdirine ve hayranlığına duyduğu ihtiyaç, onu maskenin ardından konuşmaya/ saklanmaya götürür. Dışarıdan ‘kibirli’ ve ‘nankör’ gözükebileceği korkusuyla dayısının teklifini kabul eden başkişi, başkalarına karşı yarattığı benlik imajını korumak için elinden geleni yapar.

Bu bağlamda *Dudaktan Kalbe* romanında başkişi Kenan, gerek ikili/özel ilişkilerinde gerekse toplumsal alanda beliren sosyal ilişkilerinde büyüklenmeci tavrıyla ortaya çıkar. O, bilhassa ünlü bir keman virtüözü olmasının akabinde, kendisine yüklediği büyük anlam ve önem duygusuyla yarattığı sahte kimliği, karakter olarak benimser ve bu algısal gerçeklik içerisinde görkemli bir vahayı yaşamaktan zevk alır.

3. Derinliksiz İlişkiler Sarmalında Ben ve Öteki

Narsistin üstün ve özel biri olduğuna dair inancı, imgesel dünyada ben ve ötekinin yaratılmasına neden olur. Ancak kendinin bir uzantısı olduğunda anlam ve değer kazanan ‘öteki’, narsistik gereksinimlerin karşılanmasında başat rolü üstlenir. Başlıca görevi öznenin hayranlık ihtiyacını gidermek, egosunu yüceltmek, rahatını ve refahını sağlamak olan öteki, kendilik alanına sahip bir varoluştan ziyade ben’in yaşam konforunu tamamlayan bir nesne olarak belirir. Öteki’nin dışındakiler ise herhangi bir anlam ve değeri olmayan gündelik varlıklar olarak yer edinir.

Dudaktan Kalbe romanında narsistik yönüyle dikkat çeken başkişi, “Kendisine ait olmayan her şey gibi başkalarının elemine, ıstırabına bigane” (Güntekin, 2018: 59) kalan bir görünümde. Temel gerçekliği kendisi olan narsistin tekil dünyası, biz’in diğerkamılığından uzakta ve ıssızdır. O; başkasının acısını duyumsamaktan, birlikte varoluşun hazzından ve empati yetisinden yoksun bir görünümde, salt benlik talepleri ve arzuları doğrultusunda hareket eder. Kenan’ın Nimet Hanım’la yürüyüşleri sırasında Lamia’nın hüznü hikayesine kayıtsız kalması, böylesi bir umarsızlığın yansımasıdır. O anki tek arzusu Nimet Hanım’la yakınlaşmak olan Kenan “Zavallı çocuk... Acınacak hal, yalnız artık onun hikayesine nihayet verelim. Bu manasız Kınalı Yapıncak’ın hikayesinden herhalde çok daha ehemmiyetli şeylerimiz var.” (Güntekin, 2018: 56) sözleriyle kendini önceler.

Yunancada “‘duyarsızlık’ anlamına gelen ‘narke’ sözcüğü” (Geçtan, 2013: 254) narsisizm ile yakından ilgilidir. “Başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını tanımaya, onlarla özdeşleşmeye isteksizlik ve empatiden yoksunluk”(APA, 2013: 670) durumları, narsist bireyi çevresine yabancılaştırarak egonun sınırlarına hapseder. Tek gerçeği ‘ben’ olan narsist, kendinden başka her şeye ilgisiz kalabilir, duyarsızlaşabilir. Onun ilgi alanına girmek isteyen öteki ise ancak pratikte sağladığı fayda ölçüsünde varlık ve anlam kazanabilir ki bu durum, sömürünün gönüllü nesneliliğini kabul ile gerçekleşir. Mağdur kişi, farkında olmadan kendi yok oluşu pahasına narsistin varlığını güçlendirebilir. Diğer yandan değer algısını, pragmatik düşünce ile belirleyen narsist, temel ilkesi haz olan derinliksiz ilişkiler yumağının öznesi olur. Bu durum ise romantik ilişkilerde daimî bir tatminsizliğin zeminini hazırlar.

Bozyaka’ya geldikten sonra evli bir kadın olan Nimet Hanım ile ilişki yaşayan Kenan; bu birlikteliği masumlaştırarak küçük bir yaz kaçamağı olarak değerlendirir. Ahlaki bir yozlaşmanın gölgesinde vücut bulan ilişki; herhangi bir etik duygusuna sahip olmayan narsist için sıradan bir haz eyleminden başka bir şey değildir. Nitekim daha sonra karşısına çıkan “Prenses’in muhteşem güzelliği karşısında Nimet Hanım, birdenbire silik bir hatıra” (Güntekin, 2018: 48) oluverir ve Kenan operanın ilk gecesi Prenses Cavidan’la nişanlanır.

Birbirini seven ve tamamlayan iki ruhun biraradalığından ziyade karşılıklı menfaate dayanan Kenan-Cavidan ilişkisi, aynadaki silüetin ihtişamından başka bir şey değildir. Nitekim Cavidan, Kenan’ın sanatı ve şöhretiyle ilgilenirken Kenan da Cavidan’ın güzelliği ve zenginliği ile ilgilenir. Sonraki yıllarda “Cavidan bende bir insandan ziyade bir sanatkâr gördü. Kendimden ziyade eserlerimle alakadar oldu” (Güntekin, 2018: 218) sözleriyle serzenişlerini dile getiren başkişinin ilk günden beri nişanlısına bakış açısı, istikbal endişesiyle varlık kazanmıştır.

Prencesi, “iptilaya benzer bir aşkla” (Güntekin, 2018: 48) sevdiğini söyleyen Kenan, nişanlandıktan hemen sonra, Nimet Hanım ile olan birlikteliğine devam eder. İnsani duygulardan ziyade haz ilkesi ve hak duygusuyla hareket eden başkişi için aldatma sorun teşkil etmez. “Zavallı Cavidan’a daha şimdiden ihanet ediyorum” (Güntekin, 2018: 48) sözleriyle farkındalığını dile getiren, fakat en ufak bir vicdan azabı duyumsamayan özne, “daima tatminsiz ve yaralı(dır)” (Lekesizalın, 2013: 66). Nitekim ona göre aldatmasının sebebi, kendi sadakatsizliği değil; ilk aşkı olan Leyla’nın yarattığı yıkımdır. “Evet... İçimde derin sevdalara, büyük ihtiraslara kabiliyet kalmamış... Anlıyorum ki Leyla beni vaktiyle çok yıkmış, kalbimi harabeye çevirmiş. Seveda şimdi kalbimden dudaklarıma çıktı.” (Güntekin, 2018: 48) sözleri karakterin, kendi vicdanını aklama çabasıdır.

Eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmeyen bireyin tüm olumsuzlukların sebebi olarak başkasını suçlaması, onun kendilik sevgisinden ve manipülasyon yeteneğinden ileri gelir. Gençlik yıllarında sevgisi için mücadele etmek yerine Leyla’yı terk etmeyi seçen özne, an’daki derinliksiz ilişkilerini ve aldatmasını da eski sevgilisine bağlar. Oysaki onun Leyla’ya olan aşkı da tıpkı diğerleri gibi derinlikten yoksundur. Nitekim Leyla’nın başkasıyla nişanlandığını duyduğunda “fazla meysus olma(yan)” karakter, “Niçin fırsat varken bir kere kollarına almadı(ğının)” (Güntekin, 2018: 34) pişmanlığını yaşar. Bu bağlamda Kenan’ın Leyla’yı unutamaması; köklü ve derinlikli bir sevgiden ziyade, ulaşılamamış bir arzu nesnesi olmasından kaynaklanır. Onun dünyasında aşk, kalbî bir duygu olmaktan çıkıp dudaklarda yer edinen bir tatmin alanına dönüşmüştür. “Kenan, aşkı artık kalpte değil dudaklarda aramaya başlar” (Kanter, 2019: 168). Aşkın otantik, bütünsel ve sonsuz doğasını salt şehvete indirgeyen başkişi, beden sınırlarıyla şekillenen varoluşsal bir darlığa/kısırlığa hapsolür.

İçgüdüsel bir yönelimin ruhsal bir tamamlanmayla anlama dönüştüğü cinsellik, O. Pazz’a göre varoluşsal bir eylemdir. O, sadece beden değil bilinç düzeyinde de gerçekleşen bir arınma olarak tanımladığı cinsel birlikteliği, “büyük ve ortak bir bütüne katılmanın” (2002: 190), biz’e dönüşmenin kendisi olarak görür. Narsisizmde ise cinsellik, sevginin otantik doğasından ziyade bedensel tatmin ve haz üzerine kurulu bir biçimde varlık kazanır. Freud’a göre aşık olma hali, egosal libidonun objeye doğru akışına dayanır. Fakat birincil narsisizmden uzaklaşamayan ego - libidinal enerjisi hala ben’e yönelik olduğundan- ötekine yönlendirebileceği bir sevgi kapasitesine sahip değildir (Freud, 2022: 46-47). Eserde narsistik özellikleriyle ön plana çıkan Kenan’ın cinselliği yaşantılaması, ruhsal ve derinlikli bir bütünleşmeden ziyade mekanik ve içgüdüsel bir itkinin doyurulması şeklinde gerçekleşir. O, cinsi bir münasebet için bağlanma ya da yakınlık kurma ihtiyacı hissetmez; cinselliği bir iktidar alanı olarak görür ve kendilik aynasındaki sahte temsili, kadın bedeni üzerinde deneyimlemekten zevk alır. Bu bağlamda egosal libidonun enerjisi, cinsel eylemi varoluşsal özünden ziyade haz ve tatminin gerçekleştiği erk alanı olarak tanır ve nesneleştirilen kadın; sonsuz/var edici/dışıl doğasını kaybeder.

Nişanlısı Cavidan’ı Nimet Hanım ile aldatan Kenan, bir süre sonra Lamia’ya karşı yakınlık hisseder. Kenan’ın bir silsile halinde bir kadından diğerine geçmesi, nevrotik bir tavrıdır. “Narsist dürtülerini tatmin etmek için hep yeni bir romansa duyduğu ihtiyaç, onu bir ilişkiden diğerine sürükler” (Lekesizalın, 2013: 66). Kenan’ın sanatsal yeteneğine büyük bir hayranlık besleyen Lamia ise “yaşına nispetle fazla saf bir çocuktu(r). Onun fikrince bir erkek sevdasını bir genç kıza, beyaz duvağını açtığı gece söyleyebilirdi” (Güntekin, 2018: 61). Başkişiye karşı duyguları içtenlik çerçevesinde beliren Lamia, nesnesi olduğu ilişkide narsistik yaralanmaları derin bir şekilde yaşantılar. Başlangıçta Kenan, Lamia’ya olan ilgisinden vazgeçmeyi düşünür, fakat bu içsel mülahaza uzun sürmez. O, bencil ve umursamaz tavrıyla kendini çabucak teselli eder:

“Fakat ben de ne şerir ne berbat oldum ya Rabbi! Bir genç kızla... Hatta buna genç kızla bile denmez. Bir kız çocuğuyla bu kadar oynamak fena, tehlikeli bir hareket. Adam sen de. Görülüyor ki dünya böyle. Pislik dünyanın kuruluşunda, bizim mayamızda... Herkesten iyi olacağım diye kendini muazzap edecek ben mi kaldım? İşkence etmekte mana yok. (...) Tabiat hükmünü yapıyor, o kadar... Lamia da ötekiler gibi kız çocuğu. Kedi yavruları gibi sevilme, okşanma ihtiyacını hissediyor. Diğer cihetten nen de çalışmak için ruhumun sükûnunu dağıtmayacak hafif, tatlı, ılık bir tahassüse muhtacım. Yaz aylarıyla beraber bu da tabii geçecek, bir tatlı hatıradan başka iz kalmayacak... O kadar.” (Güntekin, 2018: 97)

Romanda ‘bir kız çocuğu’ olarak gördüğü Lamia’yı kendi arzuları için kullanmanın/ nesneleştirmenin ne denli berbat ve kötü bir şey olduğunun farkında olan başkişi, söz konusu kötülüğü ben’den alarak tüm dünyaya mal eder; suçun ve kötülüğün ortaklığında vicdanını aklar. Bu doğrultuda etik değer algısını kaybeden, salt menfaatleri doğrultusunda hareket eden öznenin vicdanına kabul ettiremeyeceği bir durum yok gibidir. Kenan, ahlaki bir çöküşün gölgesinde başkasının duygu ve hislerini önemsemeksizin kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket ederken bir yandan da örtük bir ‘hak’ iddiasında bulunur.

Narsisizmin en belirgin özelliklerinden biri olan ‘hak duygusu’, empati eksikliği temelinde barındırdığı büyüklenmeci tavırla ben’i öncelerken ötekine yönelik haksızlığı da beraberinde getirir. Nitekim “hak sahibi olma duygusu, başkalarının istek, ihtiyaç ve duygularına karşı duyarsız olma ile birleşince, istemli ya da istemsiz sömürüye yol açabilir” (APA, 2013: 670). Narsistin hak aşırılığı içinde ötekinin varlığı, dışlanmış olur. Her şeyin en iyisine layık olduğu düşüncesiyle aşırı talepkâr ve pervasız davranan narsist, empati yapmaksızın partnerinden elde edebileceği her şeyi almak ister ve bu doğrultuda herhangi bir minnet ya da rahatsızlık hissi duymaz.

O, “her güzel şey için kendisinde bir hak, her zevk için bir sönmez arzu bulur” (Güntekin, 2018: 80) ve içindeki cılız vicdanın sesini narsistik bir savunma ile bastırır. “Küçüklüğünden gelen aşağılık kompleksini şöhretiyle birlikte narsisizme dönüştür(en) ve çevresine karşı ‘eşduyum yokluğu’ ile bak(an)” (Kanter, 2019: 162) Kenan, yaşça kendinden hayli küçük olan Lamia ile yaşadığı flörtöz ilişkiyi, tabiatın hükmü olarak yorumlar ve nesneleştirdiği partnerinin sınırlarını ihlal etmekten çekinmez. Onun Lamia’yı ilk öpüşü gönül rızasıyla değil, narsistik bir hak duygusunun yansıması olarak tacizkâr bir tutumla gerçekleşir. “Hiçbir şey düşünmeden, söylemeden Lamia’yı göğsüne çekip” öpen başkişi; sonrasında sarf ettiği “Bir buseden ne çıkar... Sen daha cahil küçük bir kız olduğun için buna fazla ehemmiyet veriyorsun” (Güntekin, 2018: 96) sözleriyle empatinin ve derinliğin uzağında belirir.

Çocukluğundan kalan sevgisizliği ve ötelenmeyi, yarattığı sahte kimlik ile doldurmaya çalışan narsist kişi; aynadaki kendilik temsilini tüm sınır, norm ve etik ihlallerine rağmen doyurma/büyütme eğilimindedir. Ben’in istekleri karşısında önemsizleşen dünya, öteki’nin sömürüsü üzerine kuruludur. Narsistin buyurganlığı karşısında edilgen bir kimliğe bürünen mağdur/öteki ise kendisine sunulan sınırlı alan dahilinde var olmaya çalışır. “Siz bilirsiniz”, “Nasıl isterseniz”, “Ne vakit isterseniz” gibi söylemlerle koşulsuz bir itaat içinde olan Lamia “Bir seneden beri hayatında esrarlı bir ehemmiyet alan bu adam ne söylese ne istese böyle cevap ver(ir)” (Güntekin, 2018: 95-96). Narsiste maruz kalan ve kendi gerçeklik algısı yıkılarak salt narsistin istek ve ihtiyaçlarına göre hareket eden mağdur/öteki, bir süre sonra kendisine ve isteklerine yabancılaşarak edilgen/bağımlı bir profile bürünür. Efendi- köle diyalektiğinin yansımaları içeren bu ilişki, ben’in sınırsız hükümlanlığı ile öteki’nin esareti üzerine inşa edilir.

Lamia’nın kendisine beslediği hayranlık duygusundan faydalanarak gündelik ve sahte tatminler yaşayan Kenan, bir süre sonra ona tamamen sahip olma duygusuna karşı koyamaz. Lamia’nın

gözyaşlarına ve tüm karşı koyuşlarına rağmen yaşanan cinsel birliktelik, sevginin doğal ikliminden uzakta narsistik bir sahip olma ve bedensel bir tatmin arzusuyla gerçekleşir. Kenan, “onun yeşil gözlerinin iki iri yaş damlasıyla bulandığını gör(ür), rüyasında ağlayan çocuklar gibi sönük bir sesle: “Yapma Kenan Bey... Yazık bana,” dediğini işit(ir). Buna rağmen onu daha kuvvetle kollarında sık(ar), tekrar tekrar dudaklarından öp(er)” (Güntekin, 2018: 96). Tacizkar bir tutumla yaşanan cinsel birliktelik, başkişide nişanlısına ya da Lamia’ya karşı herhangi bir mahcubiyet, kaygı veya üzüntü oluşturmaz; sadece “bütün o parlak istikbal ümitlerini gömmek, hayatını manasız ehemmiyetsiz bir küçük kıza bağlamak lüzumu”, “İstikbalim mahvoldu!” (Güntekin, 2018: 110) sözleriyle varlık kazanan gelecek endişesini tetikler. Geleneksel bir toplumda evlilik dışı birlikteliğin yaratabileceği sorunlar, Lamia’nın maruz kalacağı dışlanma, ötekileştirilme, duygusal yıkım gibi hiçbir sebep; başkişinin istikbal endişesinin önüne geçmez. O, yaptığı eylemin sonuçlarını sadece kendilik zemininde düşünür ve nişanlısı Cavidan’a yazdığı mektupta Lamia ile olan birlikteliğini “talihsizliğim, tedbirsizliğim” sözleriyle bayağlaştırır. Lamia ise kendini “küçük ve hakir” (Güntekin, 2018: 113) gören Kenan ile evlenmeyi reddederek nesneleşen benliğini narsisizmin girdabından kurtarır ve yeniden özne oluşa yönelir.

Hak duygusu, empati eksikliği, büyüklenmeci tavırlar ve bilinçaltı kompleksleri gibi çeşitli sebeplerden dolayı derinlikli ilişkiler kuramayan narsist özne, pek çok ilişki yaşasa da ‘biz’ olmanın uzağında belirir. Onun tekil dünyası, iki kişilik bir yaşam alanı için oldukça dardır. Bu bağlamda başkişi Kenan, sahip olduğu sınırlı sevme potansiyeliyle narsistik bir yüzeysellikte yaşamaya mahkûm bir görünümde belirir.

4. Sahte’nin Çözülüşü: Bir Kaçış Olarak İntihar

Berrak bir suda kendini seyir haliyle gelen tükenişin mitik sesi, başkişinin bozulan benlik imajında ve içten içe büyüyen ölüm arzusunda yankılanır. Küçük görüldükten sonra dağlarda yalnız bir ‘ses’ olarak yaşayan Echo, sesiyle sonsuzluğa akarken; kendi görkeminin kıskacında boğulan Narcissus, ölüme sürüklenir. Narsisizmin kökten imgesini sunan bu mitik hikâyenin andaki görüntüsü ise başkişi Kenan’ın kırılğan gerçekliğinde varlık kazanır.

Bir zamanlar sanatından elde ettiği başarılarla en görkemli günlerini yaşayan özne, gün geçtikçe eski ününü kaybeder. Sudaki yansıma bulanıklaşmaya, yaratılan sahte benlik çözülmeye başlar. Çevreden azalan ilginin yanı sıra eşi Cavidan’ın küçümseme ile gelen eleştirileri, başkişinin huzursuz bir atmosfere sürüklenmesini ve geçmişe özlem duymasını beraberinde getirir. İhtiyacı olan ilgi ve hayranlığı alabilmek için maziye yönelen Kenan, yeniden Lamia’yı düşlemeye başlar ve eşini yetersiz olduğu gerekçesiyle değersizleştirme yoluna gider:

“Cavidan’ın görünüşte hiçbir kusuru, hiçbir eksikliği yoktu. Bir kere güzeldi. Hem de muhteşem bir surette güzel. Bir halk tabirince bir gören bir daha görmek için başını çeviriyor, ona hayret bana hasetle bakıyordu. (...) Ne bu muhteşem güzellik ne bu hayret verici meziyetler beni tamamıyla tatmin etmedi ruhumu doyurmadı. (...) Ruhumun gizli bir köşesi vardı ki zevcem hiçbir zaman oraya giremeyecekti.” (Güntekin, 2018: 215-216)

Başlangıçta eşini derin bir aşkla sevdiğine inanan öznenin gerçeklik algısı, an’daki fayda ile şekillendiğinden mahiyet değiştirir. Daha önce sevilen ve saygı gören Cavidan, şimdideki görüntüsüyle hiçbir zaman özneyi tatmin edemeyen ve ruhuna dokunamayan özellikleriyle tanımlanır. Öte yandan yeniden Lamia’ya yönelmesini Cavidan ile arasındaki derinliksiz bağa yoran ve bir nevi eşini suçlayarak vicdanını rahatlatan Kenan, var olan huzursuz atmosferin faturasını da yine ona keser. Artık vara yoğa kızan titiz, haşın, gürültücü bir adam olmaya başlar. Bu durum romanda, “Cavidan’a karşı hiç sebepsiz gizli, boğuk kinlerim vardı. (...) Onu gizli tazib etmek zevkine mukavemet edemiyordum. Bir zaman sonra bu huşunetim, isyanlarım da

geçmeye başladı. Onun yerini kuru, zalimane soğuk istihzalar aldı. Başkalarını üzmemekte, mahcup etmekte bir kaba hamal zevki duymaya başlamıştım.” (Güntekin, 2018: 259) sözleriyle vurgulanır.

Aşırı bir öz-hayranlığa sahip olan narsistler; aynı hayranlık ve iltifatları çevresinden de bekler, gelmemesi durumunda şaşırabilir, hatta öfkelenebilirler (APA, 2013: 670). Romanda eşinden alamadığı hayranlık ve övgüyü narsistik bir hınca dönüştüren Kenan, agresif davranışlar sergilemeye başlar ve eşine eziyet etmekten gizli bir zevk alır. Beklediği doyum alamayıp ümidini kestiğinde ise partnerini yok saymak, değersizleştirmek suretiyle kendi benlik imajını korumaya yönelir. Çevresindeki insanlara kar-zarar merceğinden bakan ve ötekine duyduğu sevgiyi kullanım ömrü ve işleviyle belirleyen narsist, metalaştırdığı insanlardan yeterince faydalanamadığı, beklediği performansı alamadığı durumlarda tüm ilgisini geri çeker. Vefa ve emek duygusunun hiçlendiği ilişkide, temel gerçeklik narsistin beklentileri ve tatmin duygusu olarak varlık kazanır.

Gün geçtikçe hissiz, amaçsız ve belirsiz bir varlığa dönüşen başkişi; evde misafirlerin ağırlandığı birgün karısının “ezici nazarları önünde mahcup ve mağlup bir tavır ile yukarı çık(arken)” aynada gördüğü “sefil ve zelilâne” (Güntekin, 2018: 257) görüntüsüyle söz konusu çözülüşü fark eder ve dağılan benliğini toparlamak adına yeniden Bozyaka’ya gitmek ister. Onun Bozyaka’ya gitme isteminde ise kendisine hayranlıkla bağlı olan Lamia’nın payı büyüktür. Fakat bu durum, başkişinin Kınalı Yapıncak’a duyduğu derin sevgi ve özleminden ziyade eski şaşalı günlerin imgesine dönme arzusundan kaynaklanır. Bu bağlamda Lamia, öznenin aynadaki görkemli ben’ini hatırlatan bir simge değere dönüşür. O, Kenan’ın göldeki silüetidir; yeniden varoluşun/parlamanın imgesidir. Vaktiyle Lamia’nın hayranlığında sahte benliğini seyreterek narsistik tatmine ulaşan Kenan, Lamia’ya dönerek aslında dağılan benliğini toparlama, sahte kimliğini yansıtacak bir kendilik nesnesi bulma arzusundadır.

Yeniden yükselmenin umuduyla Bozyaka’ya giden başkişi, Lamia’nın yaşadıklarını öğrenince büyük bir üzüntü ve pişmanlık duyar. Kınalı Yapıncak, Kenan’dan hamile kalmış, barınamadığı Bozyaka’dan ayrılmış ve istemediği zorunlu bir evliliği yapmıştır. Kenan ise hem tüm bunlara sebebiyet verdiği için hem de Kınalı Yapıncak’ı yeniden göremediği için büyük ıstıraplara sürüklenir. Bu noktada Hegel’in “efendi ve köle” (1986: 122) diyalektiğinin başka bir biçimi olarak varlık kazanan narsist-mağdur ilişkisi görünüm değiştirir. Narsiste maruz kalan ve kendi gerçeklik algısı yıkılarak salt narsistin istek ve ihtiyaçlarına göre hareket eden mağdurun bir süre sonra kendine yabancılaşıp narsiste bağımlılık geliştirmesi gibi narsist de hayranlık ve büyüklenme başta olmak üzere tüm ihtiyaçlarını karşılamak için kendisine hizmet ve sadakatle bağlı olacak mağdura karşı bağımlılık gösterebilir. Nitekim efendinin varlığı ancak kölenin varlığıyla anlam kazanır ve bu paradoksta, efendi ile köle yer değiştirir. Romanda herkese karşı ‘efendi’ olan Kenan, kendini yeniden bütünleyecek/var edecek tek güç olan Lamia karşısında ‘köleye’ dönüşür ve Lamia’nın yokluğu Kenan’ın sonunu getirir.

Kınalı Yapıncak’tan haber alan ve beklemeye koyulan başkişinin içinde yeniden bir gelecek tohumu filizlenir. O, Bozyaka’da Lamia’yı beklerken aslında sudaki aksini yeniden göreceği büyük varoluşsal karşılaşmayı bekler. Ne var ki umduğu gerçekleşmez. Benliğini yansıtacak bir kendilik nesnesi arayışında olan özne, Kınalı Yapıncak’ın gelmeyeceğini bildirmesi üzerine ikinci kez yıkıma uğrar ve “ömründe ilk defa ölmeyi düşün(ür)” (Güntekin, 2018: 263). İlerleyen günlerde ise bir tesadüf eseri Lamia ile karşılaşan ve onun yabancı gözlerinde “bir parça infial ve kin görmeye” (Güntekin, 2018: 273) dahi razı olan Kenan, eski sevgilide tüm yansımalarını

yitirmiş olmanın bunaltısını yaşar. Bir zamanlar hayranlıkla sevdiği Kenan’a karşı hiçbir hissi kalmadığını fark eden Lamia ise Vedat Bey’le evlenmeye karar verir.

Lamia’nın gidişiyle narsistik nesnesini kaybeden başkışı, sudaki silüetin tamamen yok olduğunun farkındalığını yaşar. Sahtenin kaybolmasıyla gerçek ben de kaybolur ve hazin tükeniş gerçekleşir. Bu noktada dönüşüm metaforunun yansıması; gerçek-sahte, gölge-asıl düzleminde meydana gelir. Sahte ile gerçek yer değiştirir; gölge asıl’a dönüşür. Daha da ötede yansımadan ibaret olan görüntü, gerçekliğin varlık koşulu olur.

Son bir tutunma hamlesiyle “Yalnızlığa tahammülüm yok... Son ümidim kardeşim Afife’de. Hayatımız senelerden beri ayrı geçiyor. Fakat ne ziyanı var. Mazimden bir yadigâr o kaldı” (Güntekin, 2018: 281) diye düşünen Kenan, yıllardır görmediği kardeşi Afife’yi ziyarete gider. Ne var ki orada da bir yabancı gibi karşılaşılır. Eski güzel ve görkemli günlere dair ümidi kalmayan özne, kendini insanlardan soyutlar ve bir süre sonra gazeteler, Saip Bey’in yeğeninin vefat ettiği haberini yayımlar:

“Belediye reis-i esbakı Saip Paşa’nın yeğeni Hüseyin Kenan Bey’in dün müntehiren vefat ettiğini teessürle öğrendik. Asabi bir rahatsızlıktan mustarip bulunan Kenan Bey birkaç aydan beri dayısının Bozyaka’daki bağında ihtiyar-ı uzlet etmişti. Münevver ve vatanperver bir gençti. Musikiye istidadı vardı. Üfûl-i nâ-behengamı zayıttandır.” (Güntekin, 2018: 283)

Kenan, yarattığı benlik imajının/sudaki silüetin kaybolmasıyla varlığını yok oluş girdabına bırakır ve ölümü seçer. Kernberg, narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin intihara eğilimli olduklarını ve intiharı, “diğer insanlar üzerinde sadistik bir denetim sağlamak veya denetleyemedikleri bir dünyadan çekip gitmek” (2000: 100) olarak algıladıklarını söyler. Diğer taraftan başkışının intiharı, “ölçsüz bireyleşmeden doğ(an)(...) bencil intihar” (Durkheim, 2013: 202) olarak tanımlanabilir. Durkheim’e göre; kadın olsun erkek olsun, insan kendi başına terk edildiği, bir toplumsal grupta iyice bütünleşmediği ve bundan ötürü o toplumsal gruptan kaynaklanan ortak güç ona yeterince canlılık ve yetke vermediği zaman, intihara eğilim gösterir ve bencil intihar, toplumsal bütünleşmenin yetersizliği ya da aşırılığına göre ortaya çıkar (Durkheim, 2013: 23-24). Bu bağlamda Kenan’ın intiharı, çevresinden yeterli doyumu alamadığı durumda yolunu şaşıran ve umarsız kalan bireyin yaşadığı topluma küsmesiyle yöneldiği bir kaçış imgesidir. Başka bir ifadeyle sahte benliği kimlik edinen narsist öznenin gerçek ben’le karşılaşmasındaki çatışmanın sonucudur. O, yansımasını seyredemediği bir dünyada kalmak yerine ölmeyi tercih eder. İmgeselin hayali, gerçekliğin ezici darbesiyle yıkılır ve kendine aşık olan Narcissus/başkışı, kendilik hikayesini hazin bir tükeniş ile tamamlar.

Sonuç

Kökeni mitolojik dönemlere uzanan ve bireyin psikolojik yapısında giderek daha belirgin hale gelen narsisizm, çağdaş dünyada önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Mitolojide Narcissus’un kendi yansımasına âşık olmasıyla gelen tükeniş hikayesi, dış dünyaya yabancılaşarak içsel bir illüzyona tutunan modern bireyin sahte benlik algısına atıfta bulunur. Modern insan, tıpkı Narcissus gibi, gerçeklikten uzaklaşarak imgesel dünyada yarattığı imaja tutunur ve varlığına yabancılaşır.

Freud, Lacan, Kernberg, Horney, Kohut gibi pek çok kuramcı tarafından bireyin kendilik algısındaki bozulmalar ve bağlanma sorunları merkezinde ele alınan narsisizm; büyülenmecilik, aşırı özheyranlık, empati eksikliği ve sömürü düzleminde varlık kazanır. İnsana ve yaşama dair pek çok unsuru içeren edebiyat ise narsisizmi kurmacanın sınırsızlığı içerisinde işler ve çağın başat problemine derin bir sorgu alanı açar. Reşat Nuri Güntekin’in *Dudaktan Kalbe* adlı romanı Türk edebiyatında narsisizmi işleyen başarılı eserler arasında yer alır. Eserde, narsisizm bir

karakterin varoluşunu şekillendiren, onun toplumsal ilişkilerini ve kendilik algısını belirleyen bir yapıda belirir. Başkişi Kenan'ın kendini inşa etmeye yönelik çabaları, narsisizmin patolojik boyutlarında, ruhsal çöküş ve parçalanmış benlik yapısına yol açar.

Travmatik bir çocukluk sürecinden sonra ünlü bir keman virtüözü olan ve sanatın getirdiği şöhretle narsistik kimliği açığa çıkan başkişi, kendi içsel tatminini sağlamak için çevresinden sürekli takdir ve hayranlık bekler. İçsel çatışmalarının temelinde, çocukluk yıllarındaki ihmal ve yargılanma korkusunu barındıran Kenan, bu korkularıyla yüzleşmek yerine, dış dünyada sahip olduğu sahte benliğe tutunarak ona derin anlamlar yükler. Narsisizmin temel özelliklerinden olan aşırı özseverlik, eleştiriye kapalı olma, empati eksikliği, hak duygusu, hayranlık ve takdir beklentisi gibi özellikler, Kenan'ın dünyayla otantik bir bağ kurmasının önüne geçer.

Narsistik kişilik örüntüsü, başkişinin romantik ilişkilerini de derinden etkiler ve onun hem kendisini hem de başkalarını nesneleştirerek yüzeysel ilişkiler kurmasını beraberinde getirir. O; ilk aşkı Leyla'yı aşağılanma korkusundan dolayı terk etmiş, Prenses Cavidan'la sadece güzelliği ve zenginliği için evlenmiş, Nimet Hanım ve Lamia ile tutkuları ve narsistik tatminleri için birlikte olmuştur. Öznenin derinlikten uzak romantik ilişkileri; duyarsızlık, bencillik ve sömürü zemininde şekillenirken; narsistin benmerkezci dünyası, ötekini yalnızca ben'in ihtiyaçlarını karşılayan bir araç konumuna indirger. Sahte benliğin gölgesinde beliren tüm bu derinliksiz ilişkiler ise başkişiyi tükenişe sürükler ve Kenan, narsistik tatmine ulaşamadığı bir dünyada kalmaktansa intiharı seçer.

Yapılan çalışmanın sonucunda; bireyin içsel dünyasındaki tıkanmaları anlamak için güçlü bir alan olan edebiyatın, narsisizme dair önemli bir eleştiri sunarak okuyucuyu benlik ve dış dünya ilişkisini sorgulamaya davet ettiği; narsistik motiflerin mitin ve kurmacanın imkanında işlenerek insana ve yaşama dair yeni anlam katmanları oluşturduğu; Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* adlı romanında, narsistik öğeleri başarıyla işlediği ve eserin narsisizme dair geniş ve derin düşün alanları açmasıyla Türk edebiyatında önemli bir yer arz ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca disiplinler arası bir yaklaşımla yapılan incelemede; patolojik narsisizmin yıkıcı bir etkiye sahip olduğu, tükeniş beraberinde getirdiği, sadece bireylerin içsel dünyalarını değil, toplumsal yapıyı da derinden etkileyen bir soruna dönüştüğü görülmüştür. Bu konuda yapılacak bütünsel çalışmaların narsisizmin yıkıcı boyutuna yönelik çözüm odaklı girişim ve fikirleri destekleyebileceği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Adler, A. (1983). *Kişilik bozuklukları ve toplumsal bütünleşme* (B. Çorakçı, Çev.) Say.
- APA/American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 5. Ed. American Psychiatric Publishing.
- Bauman, Z. (2017). *Hermenötik ve sosyal bilimler* (Hüseyin Oruç, Çev.) Ayrıntı.
- Blundell, S. (2001). Fatherless sons psychoanalytic psychotherapy with bereaved boys. In J. Trowell and A. Etchegoyen (Ed.) *The importance of fathers: a psychoanalytic re-evaluation*, (pp. 155-166). Routledge.
- De Koninck, T. (2003). *Yeni cehalet ve kültür problemi* (İnci Malak Uysal, Çev.) Epos.
- Dirhem, E.G. (2023). *Türk romanında narsisizmin görüngüsü* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar* (Zühre İlkelen, Çev.) Pozitif.
- Eliade, M. (2003). *Dinler tarihine giriş* (Lale Arslan Özcan, Çev.) Kabalcı.
- Elibol, Ş. ve Sevi Tok, E. S. (2019). Bağlanma stilleri, duygu düzenleme, reddedilme duyarlılığı, yakınlık korkusu ve kendini saklamanın kırılgan narsisizm ile ilişkisi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(2), 127-148. <https://doi.org/10.31682/ayna.515625>

- Fink, B. (2016). *Lacancı psikanalize bir giriş* (Ö. Öğütçen, Çev.) Encore.
- Freud, S. (2017). *Narsisizm üzerine ve Schreber vakası* (B. Büyükkal ve S. M. Tura, Çev.) Metis.
- Freud, S. (2022). *Narsisizm üzerine* (Elif Yıldırım, Çev.) Oda.
- Geçtan, E. (2013). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. Metis.
- Güntekin, R.N. (2018) *Dudaktan kalbe*. İnkılap.
- Hegel, G.W.F. (1986). *Tinin görüngübilimi*. (Aziz Yardımlı, Çev.) İdea.
- Horney, K. (1994). *Psikanalizde yeni yollar*. (S. Budak, Çev.) Öteki.
- Kanter, F. (2019). *Bir kültür romancısı Reşat Nuri Güntekin*. Kesit.
- Kernberg, O.F. (2000). *Aşk ilişkileri normallik ve patoloji* (Abdullah Yılmaz, Çev.) Ayrıntı.
- Kohut, H. (1966). Forms and transformations of narcissism. *Journal of the American psychoanalytic association*, 14(2), 243-272.
- Kohut H. (1977). *The restoration of self*. The University of Chicago Press.
- Lacan, J. (2005). *Ecrits*. (Alan Sheridan, Trans.) Routledge.
- Lekesizalın, F. (2013). *Modern, narsist ve yaralı/ romanın eleştirel ufukları (1900-1945)*. Doğu Batı.
- Levy, K.N. Ellison, W. D. and Reynoso, J. S. (2011). A historical review of narcissism and narcissistic personality. In W. K. Campbell and J. D. Miller (Ed.) *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* (pp. 3-13). Hoboken: John Wiley & Sons Inc.
- Masterson, J.F. (2006). *Narsistik ve borderline kişilik bozuklukları* (B. Açıl, Çev.) Litera.
- Mead, M. (1977). Jealousy: primitive and civilized. In G. Clanton ve L. G. Smith (Ed) *Jealousy* (pp.115-126). Englewood Cliffs.
- Ovid. (1922). *Metamorphoses-3*. Brookes More. Cornhill Publishing.
- Pazz, O. (2002). *Çifte alev, aşk ve erotizm* (Tomris Uyar, Çev.) Okuyan us.
- Pines, A.M. (1998). *Romantic jealousy: causes, symptoms, cures*. Routledge.
- Sevim, G. (2023). Nahid Sırrı Örik'in Kıskanmak ve Reşat Nuri Güntekin'in Bir Kadın Düşmanı romanlarında güzel(lik) ve çirkin(lik) diyalektiğine sebep olan psikolojik çıkmazlar: kıskançlık-haset, yalnızlık ve narsisizm. Sevim, G. ve Alan, S. (Ed.) *Dil ve edebiyatta psikolojik unsurlar* içinde (s. 9-38). Çizgi.
- Schmidt, A. (2019). Kernberg ve Kohut'un narsistik kişilik bozukluğu kuramlarının karşılaştırması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 30 (2), 137-141.
- Stoichita, V. I. (2006). *Gölgenin kısa tarihi* (Bilge Aydın, Çev.) Dost.